

I. Filozofski klasici

Urednik niza: dr. Josip Talanga

Knjiga 3.

Aristotel NIKOMACHOVA ETIKA

Prijevod, bilješke i rječnik nazivlja

TOMISLAV LADAN

Filozofijska

redaktura

DANILO PEJOVIĆ

HRVATSKA
SVEUČILIŠNA
NAKLADA

Zagreb 1992.

15 ἐκέλευον αἰρεῖται. οὐ δὴ ἐν ἀπάσαις ταῖς ἀρεταῖς τὸ ἡδέως 5
ἐνεργεῖν ὑπάρχει, πλὴν ἐφ' ὅσον τοῦ τέλους ἐφάπτεται.
στρατιώτας δ' οὐδὲν ἴσως κωλύει μὴ τοὺς τοιούτους κρατίστους 6
εἶναι, ἀλλὰ τοὺς ἥττον μὲν ἀνδρείους, ἄλλο δ' ἀγαθὸν μη-
δὲν ἔχοντας· ἔτοιμοι γὰρ οὗτοι πρὸς τοὺς κινδύνους, καὶ τὸν
20 βίον πρὸς μικρὰ κέρδη καταλλάττονται. περὶ μὲν οὖν 7
ἀνδρείας ἐπὶ τοσούτον εἰρήσθω· τί δ' ἐστίν, οὐ χαλεπὸν τύψω
γε περιλαβεῖν ἐκ τῶν εἰρημένων.

13 Μετὰ δὲ ταύτην περὶ σωφροσύνης λέγωμεν δοκοῦσι. X.
γὰρ τῶν ἀλόγων μερῶν αὐταὶ εἶναι αἱ ἀρεταί. ὅτι μὲν
25 οὖν μεσότης ἐστὶ περὶ ἡδονῆς ἢ σωφροσύνη, εἴρηται ἡμῖν·
ἥττον γὰρ καὶ οὐχ ὁμοίως ἐστὶ περὶ τὰς λύπας· ἐν τοῖς
αὐτοῖς δὲ καὶ ἡ ἀκολασία φαίνεται. περὶ ποίας οὖν τῶν
ἡδονῶν, νῦν ἀφορίσωμεν. διηρήσθωσαν δὴ αἱ ψυχαὶ καὶ 2
αἱ σωματικαί, οἷον φιλοτιμία φιλομάθεια· ἐκότερος γὰρ
30 τούτων χαίρει, οὐ φιλητικός ἐστίν, οὐδὲν πάσχοντος τοῦ σώ-
ματος, ἀλλὰ μᾶλλον τῆς διανοίας· οἱ δὲ περὶ τὰς τοιού-
τας ἡδονὰς οὕτε σώφρονες οὕτε ἀκόλαστοι λέγονται. ὁμοίως
δ' οὐδ' οἱ περὶ τὰς ἄλλας δοῖται μὴ σωματικαὶ εἶναι· τοὺς
γὰρ φιλομύθους καὶ διηγητικούς καὶ περὶ τῶν τυχόντων
35 κατατρέβοντας τὰς ἡμέρας ἀδολέσχας, ἀκολάστους δ' οὐ
1118* λέγωμεν, οὐδὲ τοὺς ληπουμένους ἐπὶ χρήμασιν ἢ φλοῖς. περὶ 3
δὲ τὰς σωματικὰς εἴη ἂν ἡ σωφροσύνη, οὐ πάσας δὲ οὐδὲ
ταύτας· οἱ γὰρ χαίρουτες τοῖς διὰ τῆς ὀφείας, οἷον χρώ-
μασι καὶ σχήμασι καὶ γραφῇ, οὕτε σώφρονες οὕτε ἀκό-
5 λαστοὶ λέγονται· καίτοι δόξεν ἂν εἶναι καὶ ὥς δεῖ χαι-
ρειν καὶ τούτοις, καὶ καθ' ὑπερβολὴν καὶ ἑλλειψιν. ὁμοίως 4
δὲ καὶ ἐν τοῖς περὶ τὴν ἀκοήν· τοὺς γὰρ ὑπερβεβλημένους
καὶ τοὺς ἐλλειψέμενους.

24. αἱ om. K^b Asp.
καὶ αἱ ψυχικαὶ K^b 1118* 2. δὲ τὰς] δὴ τὰς Sussemlil (et fort. Asp.)

svemu tome. Dakle, pri svima krepostima djelova-
vanje ne pruža ugodu, osim ukoliko se njime ne
dosegne svrha. Međutim, ništa ne priječi da naj-
bolji vojnici i ne budu takvi, nego oni što su
slabije hrabri, te nemaju nikakva drugog dobra,
jer oni su pripravniji na pogibelji i prodaju vla-
stiti život za malen dobitak. Nek je toliko dosta
o hrabrosti. Iz rečenoga nije teško, u ocrtu, do-
7 kućiti što je ona.

X. Nakon hrabrosti govđrimo o umjerenosti; jer 13
te se čine krepostima nerazumskih dijelova duše.
Rekli smo,¹ da je umjerenost srednost u odnosu 25
prema užicima, jer se manje i na drugi način bavi
bolovima; a među tima se pojavljuje i razuzda-
nost. Odredimo sada kojih se užitaka one tiču.
Valja razlučiti one duševne od tjelesnih. Tako
častoljublje i ljubav za znanjem; pri obojem čo-
vjek uživa u onome što ljubi, a koje se ništa ne 30
doimlje tijela, nego prije uma; one koji se bave
takvim užicima ne nazivaju ni umjerenim ni ra-
zuzdanim. A isto tako ni ostali koji se bave už-
cima što nisu tjelesni; one koji ljube priče ili su
sami radi govorljivci, te provode dane raspređa-
jući o događajima, nazivamo pričljivcima ali ne 35
razuzdanicima, kao ni one što žale zbog gubitka
novaca ili prijatelja. Dakle, umjerenost se tiče 1118 a
tjelesnih užitaka, ali ne ni svih tih. Oni što už-
vaju u viđevinama, kao što su boje, risarije i sli-
karije, ne nazivaju se ni umjerenim ni razuzda-
nim. Čini se, međutim, mogućim da se i u tima 5
uživa i onako kako treba i previše i premalo. Isto
je tako i sa stvarima koje se tiču slušanja; one

χαίρουτας μέλεσιν ἢ ὑποκρίσει οὐθεὶς ἀκολάστους λέγει, οὐδὲ
 5 τοὺς ὡς δεῖ σφάφροντας. οὐδὲ τοὺς περὶ τὴν ὁμίην, πλὴν κατὰ
 συμβεβηκός· τοὺς γὰρ χαίρουτας μῆλων ἢ ῥόδων ἢ θυμια-
 10 μάτων ὁσμαῖς οὐ λέγομεν ἀκολάστους, ἀλλὰ μάλλον τοὺς
 μύρων ἢ ὄψων χαίρουσι γὰρ τοῖς οἷς ἀκόλαστοι, ὅτι
 6 διὰ τούτων ἀνάμνησις γίνεται αὐτοῖς τῶν ἐπιθυμημάτων. τοῖς
 ὁ' αὖν τις καὶ τοὺς ἄλλους, ὅταν πεινῶσι, χαίρουτας ταῖς
 τῶν βρωμάτων ὁσμαῖς· τὸ δὲ τοιούτοις χαίρειν ἀκολάστον¹⁵
 ἢ τοῖς γὰρ ἐπιθυμημάτων ταῦτα. οὐκ ἔστι δὲ οὐδ' ἐν τοῖς ἄλλοις
 ζώοις κατὰ ταύτας τὰς αἰσθήσεις ἡδονὴ πλὴν κατὰ συμ-
 15 βεβηκός. οὐδὲ γὰρ ταῖς ὁσμαῖς τῶν λαγῶων αἱ κύνες
 χαίρουσιν ἀλλὰ τῇ βρώσει, τὴν δ' αἰσθῆσιν ἢ ὁσμὴ ἐποίη-
 20 σεν· οὐδ' ὁ λέων τῇ φωνῇ τοῦ βοῦς ἀλλὰ τῇ ἐδωδῇ. ὅτι
 ὁ' ἐργός ἐστι, διὰ τῆς φωνῆς ἡσθετο, καὶ χαίρειν δὴ ταύτη
 φαίνεται· ὁμοίως δ' οὐδ' ἰδὼν "ἢ [εὐρὼν] ἔλαφον ἢ ἄγριον
 25 αἶγα," ἀλλ' ὅτι βορὰν ἐξεῖ. περὶ τὰς τοιαύτας δ' ἡδονὰς
 ἢ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀκολασία ἐστὶν ὧν καὶ τὰ λοιπὰ
 30 ζῷα κοινωνεῖ, ὅθεν ἀνδραποδώδεις καὶ θηριώδεις φαίνονται.
 αὐταὶ δ' εἰδὼν ἀφ' ἧ καὶ γενέσθαι. φαίνονται δὲ καὶ τῇ γένε-
 35 σει ἐπὶ μικρὸν ἢ οὐδὲν χρῆσθαι· τῆς γὰρ γενέσεως ἐστὶν ἡ
 κρίσις τῶν χυμῶν, ὅπερ ποιῶσιν οἱ τοὺς οἶνους δοκιμάζοντες
 καὶ τὰ ὄψα ἀπύοντες· οὐ πάντι δὲ χαίρουσι τοῖς οἷς, ἢ οὐχ
 40 οἱ γε ἀκόλαστοι, ἀλλὰ τῇ ἀπολαύσει, ἢ γίνεται πάντα
 45 ἢ ἀφ' ἧς καὶ ἐν σιτίοις καὶ ἐν ποτοῖς καὶ τοῖς ἀφροδισίοις
 50 λεγομένοις. διὸ καὶ ἡζατό τις ὀφθαλμός ὧν τὸν φά-
 55 ρυγγα αὐτῷ μακρότερον γέρανον γενέσθαι, ὡς ἡρόμενος τῇ

12. ἢ K^b: καὶ L^b M^b Γ. 13. ἐπιθυμημάτων K^b Asp.: ἐπιθυμῶν L^b M^b:
 ἐπιθυμητῶν Γ. 16. τοῖς Γ: τοῖς K^b L^b M^b ἐπιθυμητὰ ταῦτα O^b:
 ἐπιθυμητὸν τοῦτο Γ. οὐδ' ἐν K^b Γ: οὐδὲ vulg. 22. ἢ εὐρὼν seclis.
 Suscnihl 23. ἢ K^b Γ. 26. δὲ Asp.: δὴ K^b L^b Γ. 28. χυμῶν
 L^b Γ. 32. post τις add. φαλάκρον δ' ἐρόξιος K^b Γ.

5
 6
 7
 8
 9
 10

15
 20
 25
 30

15
 20
 25
 30

35
 40
 45
 50
 55

60
 65
 70
 75
 80
 85
 90
 95
 100

105
 110
 115
 120
 125
 130
 135
 140
 145
 150
 155
 160
 165
 170
 175
 180
 185
 190
 195
 200
 205
 210
 215
 220
 225
 230
 235
 240
 245
 250
 255
 260
 265
 270
 275
 280
 285
 290
 295
 300
 305
 310
 315
 320
 325
 330
 335
 340
 345
 350
 355
 360
 365
 370
 375
 380
 385
 390
 395
 400
 405
 410
 415
 420
 425
 430
 435
 440
 445
 450
 455
 460
 465
 470
 475
 480
 485
 490
 495
 500
 505
 510
 515
 520
 525
 530
 535
 540
 545
 550
 555
 560
 565
 570
 575
 580
 585
 590
 595
 600
 605
 610
 615
 620
 625
 630
 635
 640
 645
 650
 655
 660
 665
 670
 675
 680
 685
 690
 695
 700
 705
 710
 715
 720
 725
 730
 735
 740
 745
 750
 755
 760
 765
 770
 775
 780
 785
 790
 795
 800
 805
 810
 815
 820
 825
 830
 835
 840
 845
 850
 855
 860
 865
 870
 875
 880
 885
 890
 895
 900
 905
 910
 915
 920
 925
 930
 935
 940
 945
 950
 955
 960
 965
 970
 975
 980
 985
 990
 995

1118^b ἀφῆ. κοινοτάτη δὴ τῶν αἰσθήσεων καθ' ἣν ἡ ἀκολασία
καὶ δόξειεν ἂν δικαίως ἐπονείδιστος εἶναι, ὅτι οὐχ ἢ ἄνω-
ποῖ ἔσμεν ὑπάρχει, ἀλλ' ἢ ζῶα. τὸ δὴ τοιούτοις χαίρειν 11
καὶ μάλιστα ἀγαπᾶν θηριώδες. καὶ γὰρ αἱ ἐλευθεριώτα-
5 ται τῶν διὰ τῆς ἀφῆς ἡδονῶν ἀφίστηνται, οἷον αἱ ἐν τοῖς
γυναικείοις διὰ τρίψεως καὶ τῆς θερμασίας γινόμεναι· οὐ
γὰρ περὶ πᾶν τὸ σῶμα ἡ τοῦ ἀκολάστου ἀφῆ, ἀλλὰ περὶ
τινα μέρος. Τῶν δ' ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν κοιναὶ δοκοῦσιν εἶναι, XI.
αἱ δ' ἴδιοι καὶ ἐπίθετοι· οἷον ἡ μὲν τῆς τροφῆς φυσική·
10 πᾶς γὰρ ἐπιθυμεῖ δ' ἐνδεῆς ξηρᾶς ἡ ὑγρᾶς τροφῆς, ὅτε δὲ
ἀμφοῖν, καὶ εὐνῆς, φησὶν Ὁμηρος, ὁ νέος καὶ ἀκμάζων·
τὸ δὲ τοῖσδε ἡ τοιαῦδε, οὐκέτι πᾶς, οὐδὲ τῶν αὐτῶν. διὸ 2
φαίνεται ἡμέτερον εἶναι, οὐ μὴν ἀλλ' ἔχει γέ τι καὶ φυσί-
κόν· ἔτερα γὰρ ἑτέροις ἐστὶν ἡδέα, καὶ ἔνια πᾶσιν ἡδίω
15 τῶν τυχόντων. ἐν μὲν οὖν ταῖς φυσικαῖς ἐπιθυμίαις ὄλγιοι 3
ἀμαρτάνουσι καὶ ἐφ' ἐν, ἐπὶ τὸ πλεῖον· τὸ γὰρ ἐσθίειν τὰ
τυχόντα ἡ πίνειν ἕως ἂν ὑπερπλησθῇ, ὑπερβάλλειν ἐστὶ
τὸ κατὰ φύσιν τῷ πληθεῖ· ἀναπλήρωσις γὰρ τῆς ἐνδεῆς
ἡ φυσικὴ ἐπιθυμία. διὸ λέγονται οὗτοι γαστρίμαργοι, ὥς
20 παρὰ τὸ δέον πληροῦντες αὐτήν. τοιοῦτοι δὲ γίνονται οἱ λίαν
ἀνδραποδώδεις. περὶ δὲ τὰς ἰδίας τῶν ἡδονῶν πολλοὶ καὶ 4
πολλαχῶς ἀμαρτάνουσιν. τῶν γὰρ φιλοστοιούτων λεγομέ-
νων ἡ τῷ χαίρειν οἷς μὴ δεῖ, ἡ τῷ μάλλον ἢ ὥς οἱ πολ-
λοί, ἡ μὴ ὥς δεῖ, κατὰ πάντα δ' οἱ ἀκόλαστοι ὑπερ-
25 βάλλουσιν· καὶ γὰρ χαίρουσιν ἐνίοις οἷς οὐ δεῖ (μισγὰ
γάρ), καὶ εἴ τισι δεῖ χαίρειν τῶν τοισούτων, μάλλον ἢ δεῖ
καὶ ἡ ὥς οἱ πολλοὶ χαίρουσιν. ἡ μὲν οὖν περὶ τὰς ἡδονῶν 5
ὑπερβολὴ ὅτι ἀκολασία καὶ ψεκτόν, δῆλον· περὶ δὲ τὰς

1118^b 7. τὸ add. K^b 12. τὸ] fort. τῆς πᾶς] παντός coni. Ram-
sauer 13. καὶ om. K^b Γ 17. ἕως πληροῦν K^b ὑπερβολή K^b Γ
23. τὸ M^b O^b τὸ O^b 24. δὴ M^b 27. ἡ add. K^b

1118 b
znači da je uživao u samome opipu. Stoga je sje-
tilo uz koje je vezana razuzdanost ono što je naj-
više zajedničko; a čini se da je s pravom ukorno,
jer nam pripada ne kao ljudima, nego kao životi-
njama. Uživati u tim stvarima i najviše ih ljubiti
— životinjski je. Tu se izuzimaju neki najprista-
5 liji užici opipom, poput onih što nastaju u vjež-
baonicama trljanjem i grijanjem, jer se opip ra-
zuzdana čovjeka ne tiče cijelog tijela, nego samo
nekih dijelova.

XI. Od želja jedne se čine zajedničkim, a druge za-
sebničkim i pridošlim; tako je želja za hranom
naravna: svatko komu nedostaje želi je, bilo kao
10 jelo bilo kao pilo, a katkada i oboje, te puteni
sulog, kako Homer reče,¹ kad je čovjek mlad i u
punoj snazi. Nu svatko ne želi takvu hranu ili
ljubav, niti uvijek isto. Otuda se takva žudnja
čini našom vlastitom. Samo postoji u tome i ne-
što naravno; jer različitim ljudima jesu ugodne
različite stvari, a neke su svima ugodnije od onih
2 nasumičnih. U naravnim željama malo ljudi gri-
ješi, i samo u jednome, po suvišku; jer jesti i piti
čega god se čovjek dočepa, sve dok se ne pretrpa,
znači premašiti količinu koja je naravna; naime,
naravna želja je tek dopuna manjka. Zbog toga
se takvi i nazivaju proždrljivcima, jer pune trbuh
više nego je potrebno. Takvi postaju oni što su
4 odveć ropski. A što se tiče zasebničkih² užitaka,
tu mnogi mnogovrsno griješe. Jer, dok se ljudi
nazivaju ljubiteljima takvih-i-onakvih stvari bilo
zbog užitka u onome što ne treba, bilo što to čine
više od većine, bilo onako kako ne treba, — ra-
zuzdanici pretjeruju u svemu tome: i uživaju u
25 onim stvarima u kojima ne treba (budući su mr-
ske), a ako u kojima i treba uživati, oni uživaju
i više negoli treba i više nego što većina čini.

5 Dakle, očito je da je pretjeranost u užicima
razuzdanost i zaslužuje ukor. Što se pak tiče bo-
lova, ne kaže se, kao pri hrabrosti, da je umje

λύπας οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἀνδρείας τῷ ὑπομένειν λήγεται
σώφρων οὐδ' ἀκόλαστος τῷ μῆ, ἀλλ' ὁ μὲν ἀκόλαστος τῷ 30
λυπεῖσθαι μάλλον ἢ δεῖ ὅτι τῶν ἡδέων οὐ τυχάνει
(καὶ τὴν λύπην δὲ ποιεῖ αὐτῷ ἡ ἡδονή), ὁ δὲ σώφρων τῷ
μὴ λυπεῖσθαι τῇ ἀπουσίᾳ καὶ τῷ ἀπέχεσθαι τοῦ ἡδούς.

6 Ὁ μὲν οὖν ἀκόλαστος ἐπιθυμεῖ τῶν ἡδέων πάντων ἢ 1119^a
τῶν μάλιστα, καὶ ἄγεται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ὥστε ἀπὸ τῶν 14
ἄλλων ταῦθ' αἰρεῖσθαι· διὸ καὶ λυπεῖται καὶ ἀποτυγχάνει
ων καὶ ἐπιθυμῶν· μετὰ λύπης γὰρ ἡ ἐπιθυμία· ἀτόπῃ
7 δ' εἴκει τὸ δι' ἡδονὴν λυπεῖσθαι· ἐλλείποντες δὲ τὰ περὶ τὰς 5
ἡδονὰς καὶ ἡττον ἢ δεῖ χαίροντες οὐ πᾶν γίνονται· οὐ γὰρ
ἀνθρωπικὴ ἐστὶν ἡ τοιαύτη ἀναισθησία· καὶ γὰρ τὰ λοιπὰ
ζῷα διακρίνει τὰ βρώματα, καὶ τοῖς μὲν χαίρει, τοῖς δ' οὐ·
εἰ δέ τῃ μὴδὲν ἐστὶν ἡδὴ μὴδὲ διαφέρει ἑτέρων ἑτέρου, πόρρω
ἂν εἴη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι· οὐ τέτευχε δ' ὁ τοιοῦτος ὀνόματος 10
8 διὰ τὸ μὴ πᾶν γίνεσθαι· ὁ δὲ σώφρων μέσως μὲν περὶ ταῦτ'
ἔχει· οὔτε γὰρ ἡδέται οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος, ἀλλὰ μάλ-
λον δυσχεραίνει, οὐδ' ὅλως οἷς μὴ δεῖ οὐδὲ σφόδρα τοιοῦτῳ
οὐδενί, οὐτ' ἀπόντων· λυπεῖται οὐδ' ἐπιθυμεῖ, ἡ μετρίως, οὐδὲ
μᾶλλον ἢ δεῖ, οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ, οὐδ' ὅλως τῶν τοιοῦτων οὐδέν· 15
ὅσα δὲ πρὸς ὑγείαν ἐστὶν ἡ πρὸς εὐεξίαν ἡδέα ὅσα, τούτων
ὀρέζεται μετρίως καὶ ὥς δεῖ, καὶ τῶν ἄλλων ἡδέων μὴ ἐμ-
ποδίων τούτοις ὄντων ἡ παρὰ τὸ καλὸν ἢ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν· ὁ
γὰρ οὕτως ἔχων μᾶλλον ἀγαπᾷ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς τῆς 20
ἀξίας· ὁ δὲ σώφρων οὐ τοιοῦτος, ἀλλ' ὥς ὁ ὀρθὸς λόγος.

30. οὐδ' ἀκόλαστος K^b Γ: ἀκόλαστος δὲ L^b M^b 33. καὶ τῷ ἀπέχεσθαι om. K^b 1119^a 3. λυπεῖσθαι ἀποτυγχάνων K^b 5. τὰ add. K^b 11. μὲν add. K^b 13. οὐδ'—οὐδὲ Rassow: οὐθ'—οὔτε codd. 14. οὐδ' ὀτρ' K^b 15. ἡ δεῖ Γ: ἡ δεῖ οὐθ' ἐν K^b: ἡ δεῖ οὐθ' (vel οὐθ' vel οὐθ' δ' σα Bekker (et ut videtur Γ): οὐθενός· δ K^b: οὐθενός· σα L^b M^b 20. ἀξίας] οὐσίας K^b

ren onaj tko izdrži a razuzdan onaj tko to ne
učini, nego se čovjek naziva razuzdanim zbog
toga što ga boli više negoli treba kad ne postigne
užitke (pa mu užitak nanosi i bol) dok se čovjek
naziva umjerenim jer mu ne pričinjava bol ni izo-
stanak ugone ni uzdržnost prema njoj.

6 Dakle, razuzdanik želi sve užitke ili one naju-
godnije, i željom je gonjen da ih izabere prije
svega ostalog: stoga čuti bol i kad ne dolazi do
njih i dok ih želi, jer želju prati bol; a čini se
besmislenim čuti bol zbog užitka. Malo ima
ljudi koji su manjkavi što se tiče užitaka i koji
uživaju manje nego treba; naime, takva bešćut-
nost nije ljudska. Jer i ostale životinje razlikuju
jestvine, pa u jednim uživaju, a u drugima ne; i
ako ima koga komu ništa nije ugodno i jedno mu
se ničim ne razlikuje od drugoga, taj mora biti
daleko od ljudskog; takav i nije stekao imena,
jer jedva da postoji. Umjeren je čovjek po sre-
dini među tima; niti on uživa u onima u kojima
razuzdanik najviše uživa, nego su mu prije takve
stvari mrske, niti uopće u onome u čemu ne tre-
ba, niti pak žestoko u bilo čemu, niti opet čuti
bol i žudi kad ih nema; ili to čini umjeren: niti
više nego treba niti onda kad ne treba, i tako
dalje sa svime tim; dočim one ugodnosti koje
pridonose zdravlju ili dobrome stanju željet će
umjeren i kako treba, a isto tako i ostale ugone
koje tima ne smetaju ili nisu oprečne onome što
je lijepo ili nisu previše za njegov imetak. Onaj
tko to zanemaruje ljubi te užitke više nego što
vrijede; dočim umjeren čovjek nije takav, nego
kako nalaže ispravno načelo.

15 Ἐκουσίῳ δὲ μάλλον ἔουκεν ἡ ἀκολασία τῆς δειλίας. XII.
 ἡ μὲν γὰρ δι' ἡδονῆν, ἡ δὲ διὰ λύπην, ὧν τὸ μὲν αἰρετόν.
 τὸ δὲ φευκτόν· καὶ ἡ μὲν λύπη ἐξίστησι καὶ φθείρει τὴν 2
 τοῦ ἔχοντος φύσιν, ἡ δὲ ἡδονὴ οὐδὲν τοιοῦτο ποιεῖ. μάλλον
 25 δι' ἑκούσιον. διὸ καὶ ἐπονειδιστότερον· καὶ γὰρ ἐθισθῆναι ῥῶν
 πρὸς αὐτὰ· πολλὰ γὰρ ἐν τῷ βίῳ τὰ τοιαῦτα, καὶ οἱ
 ἐθισμοὶ ἀκινδυνοί, ἐπὶ δὲ τῶν φοβερῶν ἀνάπαλιν. διότι 3
 δ' ἂν οὐχ ὁμοίως ἐκούσιον ἡ δειλία εἶναι τοῖς καθ' ἑκαστον·
 αὐτῇ μὲν γὰρ ἄλυστος, ταῦτα δὲ διὰ λύπην ἐξίστησιν, ὥστε
 30 καὶ τὰ σπλά ρίπτειν καὶ τὰλλα ἀσχημονεῖν· διὸ καὶ δοκεῖ
 βία εἶναι. τῷ δ' ἀκολάστῳ ἀνάπαλιν τὰ μὲν καθ' ἑκαστα 4
 ἐκούσια (ἐπιθυμοῦντι γὰρ καὶ ὀρεγόμενῳ), τὸ δ' ὅλον ἥττον·
 οὐθεὶς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἀκόλαστος εἶναι. τὸ δ' ὅνομα τῆς ἀκο- 5
 λαστίας καὶ ἐπὶ τὰς παιδικὰς ἀμαρτίας φέρομεν· ἔχουσι
 1119^b γὰρ τινα ὁμοιότητα. πότερον δ' ἀπὸ ποτέρου καλεῖται, οὐδὲν
 πρὸς τὰ νῦν διαφέρει, δηλον δ' ὅτι τὸ ὕστερον ἀπὸ τοῦ προ-
 τέρον. οὐ κακῶς δ' ἔουκε μετεντρέχθαι· κεκολλάσθαι γὰρ δεῖ 6
 τὸ τῶν αἰσχροῶν ὀρεγόμενον καὶ πολλὰν αὐξήσιν ἔχον, τοιοῦ-
 5 τον δὲ μάλιστα ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ παῖς· κατ' ἐπιθυμίαν γὰρ
 ᾧσι καὶ τὰ παιδεία, καὶ μάλιστα ἐν τοῖσις ἡ τοῦ ἡδέος
 ὄρεξις. εἰ οὖν μὴ ἔσται εὐπειθὲς καὶ ὑπὸ τὸ ἄρχον, ἐπὶ πολὺ 7
 ἥξει· ἀπληστος γὰρ ἡ τοῦ ἡδέος ὄρεξις καὶ πανταχόθεν τῷ
 ἀνοήτῳ, καὶ ἡ τῆς ἐπιθυμίας ἐνέργεια αὐξεῖ τὸ συγγενές,
 10 καὶ μεγάλαι καὶ σφοδραὶ ὧσι, καὶ τὸν λογισμὸν ἐκκρούουσι·
 διὸ δεῖ μετρίας εἶναι αὐτὰς καὶ ὀλίγας, καὶ τῷ λόγῳ μι-
 θὲν ἐναντιοῦσθαι—τὸ δὲ τοιοῦτον εὐπειθὲς λέγομεν καὶ κεκο- 8

25. δι' Ἀργυροπύλου; δ' codd. ἐπονείδιστον K^b ῥάδιον K^b M^b Γ
 28. ἐκούσιον Γ; φευκτόν K^b L^b M^b 29. αὐτῇ Bekker: αὐτῇ codd.
 ταῦτα] τὰ K^b 1119^b 4. τὸ] τὸν K^b M^b Γ αὐξήσιν] ἔξιν αὐξήσιν
 K^b: fort. αὐξήν ἔχοντα M^b Γ 6. καὶ ante μέλιστα om. K^b M^b ἡ]
 γὰρ καὶ ἡ K^b 8. πάντοθεν K^b 12. καὶ om. K^b

XII. Razuzdanost se više čini voljnom negoli straš- 15
 ljivost. Jedna biva zbog užitka, druga zbog bola, 2
 te jedna bira, a druga izbjegava. Naime, bol izvr-
 će i razara narav onomu u koga je, dok užitak ne
 čini ništa takvoga. Stoga je razuzdanost voljnija. 25
 Otuda je i više za pogrdju; jer se je lakše i navik-
 nuti na te stvari; naime, u životu ima mnogo
 ugodnina i priviknuća na njih su nepogibeljna,
 3 dok je posve oprečno sa strahotama. Nu činilo bi
 se kako strašljivost nije jednako voljna kao nje-
 zini pojedinačni slučajevi; ona sama je bezbolna,
 dok oni toliko bolom smućuju ljude, te ti odba- 30
 cuju oružje i sramote se drugim načinima; stoga
 se i čine prisilnima. Nasuprot tome, u razuzdani-
 ka su pojedinačni čini voljni (jer pri tome on i
 želi i žudi), ali u cijelosti je manje tako; jer nitko
 ne želi biti razuzdan.

5 Samu riječ razuzdanost¹ primjenjujemo i na
 dječje pogriješke, jer među njima ima neke slič-
 nosti. Koje se po kojemu zove, nije važno po ovo
 o čemu je sada riječ, iako je bjelodano da je po-
 6 tonje prema prvašnjem. Značenje, čini se, i nije
 loše preneseno; jer treba obuzdavati sve što teži
 za ružnim i pokazuje velik porast, a takvi su naj-
 više sama želja² i dijete; jer djeca i žive prema 5
 želji, i u njih je najveća težnja prema onomu što
 je ugodno. Ako ne bude poslušna i podvrgnuta
 vlasti načela, ona će se razrastati; jer u nerazumu
 stvoru težnja za ugodom je nezasitna i navire oda-
 svuda, i djelatnost same želje povećava ono što
 je prirođeno, te ako su žudnje snažne i žestoke, 10
 one osujećuju razbor. Stoga trebaju biti umjere-
 ne i malobrojne i nipošto se ne smiju suprotstav-
 8 ljati razumu — a to je ono što nazivamo posluš-

λασμένον—ἄσπερ δὲ τὸν παῖδα δεῖ κατὰ τὸ πρόσταγμα
τοῦ παιδαγωγοῦ ζῆν, οὕτω καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν κατὰ τὸν
9 λόγον. διὸ δεῖ τοῦ σώφρονος τὸ ἐπιθυμητικὸν συμφωνεῖν 15
τῷ λόγῳ· σκοπὸς γὰρ ἁμφοῖν τὸ καλόν, καὶ ἐπιθυμεῖ δὲ
σώφρων ὧν δεῖ καὶ ὥς δεῖ καὶ ὅτε· οὕτω δὲ ταῦται καὶ ὁ
10 λόγος. ταῦτ' οὖν ἡμῖν εἰρήσθω περὶ σωφροσύνης.

Δ.

Λέγωμεν δ' ἐξῆς περὶ ἐλευθεριότητος. δοκεῖ δὲ εἶναι ἡ
περὶ χρήματα μεσότης· ἐπαινεῖται γὰρ ὁ ἐλευθέριος οὐκ ἐν
τοῖς πολεμικοῖς, οὐδ' ἐν οἷς ὁ σώφρων, οὐδ' αὖ ἐν ταῖς κρί-
σεσι, ἀλλὰ περὶ δόσιν χρημάτων καὶ λήψιν, μάλλον δ' 25
ἐν τῇ δόσει. χρήματα δὲ λέγωμεν πάντα ὧσων ἡ ἄξια νο-
3 μίσματι μετρεῖται. ἔστι δὲ καὶ ἡ ἀσωτία καὶ ἡ ἀνελευθερία
περὶ χρήματα ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις· καὶ τὴν μὲν ἀνε-
λευθερίαν προσάπτωμεν αἰ τοῖς μάλλον ἢ δεῖ περὶ χρή-
ματα σπουδάζουσιν, τὴν δ' ἀσωτίαν ἐπιφέρωμεν ἐνίοτε συμ- 30
πλέκοντες· τοὺς γὰρ ἀκρατεῖς καὶ εἰς ἀκολασίαν διαπα-
4 ροὺς ἀσώτους καλοῦμεν. διὸ καὶ φανότατοι δοκοῦσιν εἶναι·
πολλὰς γὰρ ἅμα κακίας ἔχουσιν. οὐ δὲ οἰκείως προσάγο-
5 ρεύονται· βούλεται γὰρ ἄσωτος εἶναι ὁ ἐν κακῶν ἔχων,
τὸ φθείρειν τὴν οὐσίαν· ἄσωτος γὰρ ὁ δι' αὐτὸν ἀπολλόμε- 1120^a
νος, δοκεῖ δ' ἀπώλειά τις αὐτοῦ εἶναι καὶ ἡ τῆς οὐσίας φθορά,
ὥς τοῦ ζῆν διὰ τούτων οἵτος. οὕτω δὲ τὴν ἀσωτίαν ἐκδεχό-
6 μεθα. ὧν δ' ἐστὶ χρεία, ἔστι τοῖς τοῖς χρῆσθαι καὶ εὖ καὶ κα-
κῶς· ὁ πλοῦτος δ' ἐστὶ τῶν χρηστέων· ἐκάστω δ' ἄριστα χρῆ- 5
ται ὁ ἔχων τὴν περὶ τοῦτο ἀρετήν· καὶ πλοῦτῳ δὲ χρήσεται

13. 33] γὰρ L^b M^b Γ 22. δὲ καὶ ἐξῆς K^b δὴ scripti : ὁ codd.
ἡ add. K^b 27. ἡ alterum om. pr. K^b 34. 39] ἐν τῇ L^b M^b Γ 1120^a 4.
χρεία] χρεία τις L^b M^b Γ 6. τοῦτο] ἔκαστον L^b M^b Γ δὲ K^b Γ

15
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

IV.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000